

УДК 658:631.11

Николюк О.М.,
к.е.н., доцент кафедри комп'ютерних
технологій і моделювання систем,
Житомирський національний агроєкологічний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Постановка проблеми. Невідповідність неокласичної економічної теорії сучасним реаліям, а також використання в якості наукового підґрунтя не економічних законів, а закономірностей, які мають суттєвий перелік виключень та аксіом (наприклад, про абсолютну раціональність поведінки економічних суб'єктів, відсутність невизначеності, відсутність зовнішніх впливів) свідчить про недостатню адаптованість її положень до досліджень реальних економічних систем. Це зумовлює необхідність формування кардинально іншої наукової економічної теорії. Саме цим можна пояснити стрімкий розвиток інституціональної економіки, яка останнім часом набула надзвичайно широкої популярності як в Україні, так і в цілому у світі. Проте, інституціональна теорія перебуває ще на стадії становлення, про що свідчать, передусім, дискусії щодо її окремих положень, а також неоднозначність і інколи суперечливість інтерпретації останніх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі інституціональна економіка є однією із найбільш популярних економічних теорій, яка дуже стрімко розвивається. Основоположниками інституціоналізму є Г. Адамс, Т. Верлен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл та ін., дослідження яких продовжили представники неінституціоналізму А. Алчян, Д. Бьюкенен, Дж. Кларк, Р. Коуз, Дж. Гелбрейт, М. Олсон, О. Уільямсон, Дж. Ходжсон та ін. У наукових працях перелічених та інших дослідників основна увага приділена виділенню основних принципів інституціоналізму. Водночас, у сучасній науковій літературі не сформовано універсальної загальноприйнятої системи дефініцій центральних понять інституціональної економіки, які б повною мірою враховували ключові положення теорії інституціоналізму. Саме тому проблема визначення понятійно-категоріального апарату інституціональної економіки нині є актуальною.

Постановка завдання. Мета статті – систематизація положень інституціональної економіки та, на основі її результатів, визначення сутності центральних понять інституціоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі інституціональної економіки, як і будь-якої наукової теорії, лежить понятійно-категоріальний апарат. Виходячи із визначень термінів «поняття» [2, с. 919; 4, с. 1049] та «наука» [2, с. 606; 4, с. 741], формування такого апарату передбачає ідентифікацію груп однорідних об'єктів, сукупність яких (груп) представляє собою систему факторів, що лежать в основі закономірності розвитку суспільства. Кожна група таких однорідних об'єктів інтегрується у єдине наукове поняття, яке має бути представлене у словесній формі. При цьому відсутність універсальної категоріальної бази зумовлює виникнення суперечливостей і, як наслідок, неможливість формування цілісної економічної теорії.

Однією із найбільш гострих проблем у сучасній інституціональній теорії є саме словесне представлення категорій інституціональної економіки та їх дефініція. Ключовими поняттями інституціональної теорії, яка зароджувалась та розвивалась в англійських країнах (США й Англії), є «*institution*» та «*organization*». Проте, російськими та вітчизняними науковцями виділено не два, а три базові поняття: «інституція», «інститут» та «організація», зміст яких є предметом постійних дискусій. Виникнення додаткової категорії зумовлена некоректністю радянського перекладу фундаментальної праці одного із основоположників інституціоналізму Т. Веблена «Теорія бездіяльного класу» (1984) [3]. З часом поняття «інститут» набуло широкого розповсюдження як у радянських, а пізніше і російських наукових колах [1; 11; 6], так і в перекладах зарубіжних авторів [14; 15].

Покажемо є й те, що у ряді класичних праць з теорії інституціоналізму у російському перекладі вживається поняття «інститут» [9], а у вітчизняному – «інституція» [10]. Слід

зауважити, що в оригіналі автори цих та інших наукових праць використовують категорію «*institution*», а не «*institute*». Поняття «*institute*» у зарубіжній літературі у контексті теорії інституціоналізму практично не вживається. Більшість науковців ототожнюють зміст цих понять, що зумовлює виникнення так званої «пастки» синонімізації. Коментуючи це, О. Іншаков та Д. Фролов зауважують, що «...кожному явищу має відповідати єдине поняття як завершений, визнаний і вкорінений результат синтезу його багатьох визначень» [7, с. 54]. Використання ж синонімів у науковій мові є неприпустимим, оскільки це призводить до виникнення та загострення методологічних суперечностей. В англійській мові поняття «*institute*» (від лат. *institutum* – організація, лад; запроваджений порядок) та «*institution*» (від лат. *institutionem* – розташування, навчання, виховання; похідна від дієслова «*institute*» – засновувати, починати) не є синонімами, що підтверджується і їх різною етимологією. Тому, використання у перекладах поняття «інститут» замість «інституція» є методологічно та лінгвістично некоректним; у межах інституціональної теорії базова категорія «*institution*» тотожна «інституції».

Однією із вимог до понятійно-категоріального апарату наукової теорії є його повнота. З метою її забезпечення при виявленні всіх категорій інституціоналізму необхідно дотримуватись принципів ієрархічності та системності. Об'єктом теорії є процес еволюції економічних систем. В основі інституціональної економіки лежить принцип «методологічного індивідуалізму», згідно якого в основі процесів еволюції економічних систем лежить індивідуальна поведінка. Враховуючи це, на нижчому рівні ієрархії понятійно-категоріальної системи слід розмістити поняття «індивід».

Особливістю індивідів у контексті інституціоналізму є лише часткова раціональність їх поведінки. Згідно Д. Норта, суперечливим є постулат про те, що «...у розпорядженні економічних «акторів» є пізнавальні системи, які дають правильні моделі тих ситуацій, у межах яких слід зробити вибір» [9, с. 36]. Як зазначає Б. Лосби, не існує явно правильної схеми (процедури) прийняття бізнес-рішення. Якби це було можливо, не існувало б ринку консультаційних та агентських послуг, оскільки інформація аналітиків була б загальновідомою [24, с. 30]. Тобто індивіди рідко приймають раціональні (з точки зору максимального рівня корисності та ефекту) рішення, що пов'язано, передусім, із неповнотою та асиметричністю інформації. Крім того, часто дії індивідів підпадають під вплив суб'єктивних характеристик (наприклад, схильності до альтруїзму та собо обмеження [9, с. 37]). Оскільки домінуючі системи не завжди є економічно ефективними, сучасні реалії вимагають використання не тільки економічних, але й соціальних, екологічних критеріїв поведінки.

Поведінка індивідів завжди носить суспільний характер, що проявляється у тісному нерозривному зв'язку між індивідуальними діями та суспільством у цілому. Цей взаємозв'язок виникає у межах формування та досягнення особистісних та суспільних цілей. В ідеалі індивідуальні цілі мають співпадати із загальносуспільними цілями, а не бути їм підпорядковані. Аналогічно неприпустимим є підпорядкування цілей суспільства індивідуальним цілям. Тобто, суспільний характер поведінки індивіда визначається його діями, що приймають участь у досягненні суспільної мети та, в тією чи іншою мірою, впливають на суспільство у цілому.

Отже, основними властивостями індивіда з точки зору інституціональної теорії є: 1) взаємозв'язок його поведінки із процесом еволюції економічних систем; 2) суспільний характер дій; 3) часткова раціональність поведінки. Виходячи із наведеного, «індивід» у межах інституціоналізму – це частково раціональна особистість, суспільні дії якої лежать в основі еволюції економічних систем та елементів їх зовнішнього середовища. При цьому вплив на еволюцію економічних систем може бути непрямим. Наприклад, поведінка індивідів у межах соціальних, правових, політичних та ін. систем опосередковано впливає на економічні системи.

В основі поведінки індивідів як економічних суб'єктів лежить прагнення до прийняття єдино правильного рішення. Оскільки нестача інформації унеможлиблює це, індивіди намагаються знизити інформаційну невизначеність. Саме з цією метою вони на основі розподілу праці та інтеграції індивідуальних зусиль створюють організації. У контексті дослідження процесів еволюції підприємств, доцільним є розмежування економічних систем (фірми, підприємства тощо) та інших організацій, які є елементами зовнішнього середовища суб'єктів господарювання.

Л. Цукер розглядає організацію як джерело інституціоналізації нових соціальних явищ. Під інституціоналізацією він розуміє, по-перше, процес формування конкретних моделей поведінки та, по-друге, впровадження формальних структур (таких як організації), що не

пов'язані із окремими господарюючими агентами, тобто є неперсоніфікованими. Науковець підкреслює, що такі моделі легше впровадити у межах організацій, ніж через альтернативні неформальні структури. У цілому Л. Цукер зазначає, що інституціоналізація підвищує стабільність, знижуючи в такий спосіб невизначеність, а високоінституціоналізовані формалізовані організаційні структури та процеси є джерелом нової інституціоналізації [26, с. 443–447]. Тобто організації не тільки нівелюють невизначеність, але й створюють додаткові можливості для її подальшого скорочення.

Розглядаючи суб'єктів підприємництва як один із видів організацій, П. Клейн виділяє дві теорії фірми: традиційну та інституціональну [23, с. 463]. Перша ґрунтується на виробничій теорії, не розглядаючи фірму як юридичне формування. Згідно традиційної теорії підприємство представляє собою виробничу функцію або виробничі можливості, «чорну скриньку», яка трансформує входи на виходи. Проте, виробничий процес – це не фірма. Економічна література часто згладжує різницю між поняттями «фірма» та «завод», тоді як це два різні поняття. Крім того, традиційний виробничо-функціональний підхід не повною мірою пояснює популярну у світі практику вертикальної та горизонтальної інтеграції, географічної та виробничої диверсифікації, франчайзингу, довготермінової контрактизації тощо [23, с. 464]. Наведені положення враховано у теорії трансакційних витрат Р. Коуза, який обґрунтував наявність причинно-наслідкового зв'язку між можливістю скорочення витрат на трансакції та здійсненням господарської діяльності індивідів у формі підприємства [16]. Згідно висновків Р. Коуза та його послідовників, межі організації визначаються не тільки виробничими та технологічними (трансформаційними), але й трансакційними витратами: рішення організувати трансакції у межах підприємства дає можливість скоротити трансакційні витрати.

Виникнення трансакційних витрат зумовлено дією згаданої інформаційної невизначеності. Виходячи із цього, Д. Норт вбачає першопричину створення організації (в т.ч. підприємства) у забезпеченні в такий спосіб можливості знизити невизначеність [9]. Тобто організації роблять поведінку економічних «акторів» більш визначеною та передбачуваною.

Одним із методів формування дефініції наукового поняття є його визначення через найближчий рід, до якого належить поняття та видову відмінність, що відрізняє поняття від інших понять роду [8, с. 240]. Найближчий рід поняття «організація» достатньо точно переданий В. Іншаковим та Д. Фроловим, які інтерпретували його як «агента господарської діяльності» [7, с. 60]. Видова відмінність організації – це ознака, яка відрізняє її від інших агентів господарської діяльності (передусім, окремих індивідів). Враховуючи раніше зазначене, видовою відмінністю організації згідно інституціонального підходу є мета їх функціонування – зниження інформаційної невизначеності. Враховуючи наведене, *організація* – це індивідуальний або асоційований агент господарської діяльності, метою функціонування якого є зниження невизначеності дій інших суб'єктів господарювання та трансакційних витрат.

Центральне місце в інституціональній теорії посідає поняття «інституція». На основі результатів типізацій дефініцій виділено три підходи до його визначення. В якості класифікаційної ознаки трактувань використано родові поняття, до якого науковці відносять інституції (табл. 1). Родове поняття, що лежить в основі дефініції, має бути єдиним та ширшим за об'єкт визначення. Трактують першого підходу умовно можна поділити на такі, що відносять інституції до одного або кількох родових понять (найбільш розповсюдженими серед них є «правило», «обмеження», «традиція», «звичай» тощо). Оскільки ж інституції тією чи іншою мірою належать до виділених родових понять, повнота відповідних дефініцій може викликати сумніви. Тому зміст інституції має визначатись узагальнюючим поняттям, яке б об'єднало наведені вище та інші родові поняття. Для цього необхідно ідентифікувати ознаку, яка їх об'єднує.

Що стосується функціонального підходу, то суперечливою є асоціація, наприклад, релігії, власності, банкрутства, сім'ї тощо із певною функцією або її формою. На нашу думку, суспільна функція – це не безпосередньо інституція, а її визначальна ознака. Тобто функції інституцій відрізняють їх від інших явищ, що можуть бути описані обраним родовим поняттям. Оскільки неінституціональна економіка ґрунтується на принципі «методологічного індивідуалізму», інтерпретація змісту інституції також має враховувати і зв'язок між нею та поведінкою індивідів, що свідчить і про раціональність біхевіористичного підходу.

Інституції як і організації покликані знизити невизначеність, що спричинена відсутністю точної інформації про дії економічних агентів. Для того, щоб знизити невизначеність необхідно зробити дії економічних агентів більш передбаченими та стабільними, тобто

змотивувати їх (часто примусово) діяти за певною схемою – моделлю поведінки. Враховуючи наведене, інституції представляють собою інструменти (правила, обмеження, мотиви, закони, рамки, традиції, звичаї тощо) та методи зниження інформаційної невизначеності. Водночас, невід’ємною характеристикою цих інструментів і методів є забезпечення їх системної взаємодії. У цілому сукупність методів та інструментів, які взаємодіють із певною метою представляє собою механізм досягнення останньої.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «інституція»

Підхід	Родове поняття інституції*	Автори
Обмежуючий	Правило, традиція, звичай, норма, традиція тощо суспільної взаємодії	Д. Норт [9, с. 11]; В. Зотов, В. Пресняков, В. Розенталь [5, с. 53]; Е. Остром [25, с. 51]; Е. Фуруботн, Р. Ріхнер [19, с. 51]; Дж. Ходжсон [21, с. 2] та ін.
Функціональний	Соціальна форма функцій суб’єктів, об’єктів, процесів і результатів економічної діяльності	О. Іншаков, Д. Фролов [7, с. 56]
	Статусна функція	Дж. Серл [13, с. 12–15]
Біхевіористичний	Поведінка	А. Скоттер [цит. за [22, с. 598]
	Соціальний образ дій економічних суб’єктів	Д. Плетньов [12, с. 10]
	Продукт колективної дії щодо контролю за індивідуальними діями	Дж. Коммонс [17, с. 648]
	Взаємопов’язана поведінка агентів	К. Допфер [18, с. 535–536]
	Соціально організовані моделі поведінки	Д. Гамільтон [20, с. 525]

* Примітка: родові поняття – це поняття, яке відображає суттєві ознаки класу предметів, що належать до найближчого роду досліджуваного поняття [8, с. 519]; найближчий рід – це більш широкий клас явищ, в який в якості виду входить досліджуване поняття [8, с. 70].

Джерело: розробка автора

Керуючись викладеною логікою, *інституція* – це механізм зниження інформаційної невизначеності шляхом формування рутинізованих моделей поведінки економічних агентів. Наведене визначення враховує кожен із виділених підходів. В якості родового поняття обрано механізм, а відмінними рисами, які відрізняють інституції від інших механізмів – їх функціональне призначення та спосіб досягнення цілі.

Індивіди, організації та інституції перебувають у тісному системному взаємозв’язку. Як зазначалось, дії індивідів, з одного боку, лежать в основі економічної діяльності з метою отримання максимального ефекту, а, з іншого, є джерелом невизначеності, яка унеможливує отримання цього максимуму. Інституції покликані скоротити рівень невизначеності шляхом інституціоналізації непередбачуваних дій індивідів, яка передбачає організацію діяльності економічних агентів у межах визначених моделей поведінки. При цьому інституціоналізація більш доступна у межах формальних та неформальних утворень – організацій. Відтак, організації можна розглядати як середовище дій індивідів, добровільно створене ними й адаптоване до впливу інституцій.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Основними поняттями інституціональної економіки є «індивід», «організація» та «інституція». Індивід – це частково раціональна особистість, суспільні дії якої лежать в основі еволюції економічних систем та елементів їх зовнішнього середовища. Організація – це індивідуальний або асоційований агент господарської діяльності, метою функціонування якого є зниження невизначеності дій інших суб’єктів господарювання та трансакційних витрат. Інституція – це механізм зниження інформаційної невизначеності шляхом формування рутинізованих моделей поведінки економічних агентів.

2. В основі дефініцій понять інституціональної економіки лежить положення про те, що дії індивіда як суб’єкту господарювання є лише частково раціональними. Це пояснюється

об'єктивною неможливістю отримати повну та точну інформацію про дії інших економічних агентів.

3. Процес зниження невизначеності та спричинених нею трансакційних витрат передбачає формування рутинізованих схем та моделей поведінки суб'єктів господарювання через створення інституцій. При цьому господарська діяльність у межах організацій є більш адаптованою до практичної реалізації таких моделей поведінки, ніж дії окремих індивідів.

Бібліографічний список

1. Аузан А. А. Институциональная экономика : учебник / А. А. Аузан. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 415 с.
2. Большой толковый словарь русского языка / [Сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов]. – СПб. : «Норинт», 2000. – 1536 с.
3. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен ; [под ред. В. В. Мотылева ; пер. с англ. С. Т. Сорокина]. – М. : Прогресс, 1984. – 348 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і гловн. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
5. Зотов В. В. Институциональные проблемы реализации системных функций экономики / В. В. Зотов, В. Ф. Пресняков, В. О. Розенталь // Экономическая наука современной России. – 2001. – № 3 – С. 51–69.
6. Институциональная экономика : [учеб. пособ.] / [Под рук. академика Д. С. Львова]. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 318 с.
7. Іншаков О. В. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів / О. В. Іншаков, Д. П. Фролов // Економічна теорія. – 2011. – № 1. – С. 52–62.
8. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М. : Наука, 1975. – 720 с.
9. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт ; [Пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера]. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
10. Норт Д. Институты, институційна зміна, функціональна економіка / Д. Норт ; [пер с англ. А. Н. Нестеренко]. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
11. Олейник А. Н. Институциональная экономика : [учеб. пособ.] / А. Н. Олейник. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 416 с.
12. Плетенев Д. А. Природа и эволюция взглядов на институт как категорию экономической науки / Д. А. Плетенев // Вестник Челябинского государственного университета. – 2012. – № 10 (264). – Вып. 38. – С. 5–13.
13. Серл Дж. Что такое институт? / Дж. Серл // Вопросы экономики. – 2007. – № 8. – С. 4–27.
14. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории : пер. с англ. / Дж. Ходжсон. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
15. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты / Т. Эггертссон. – М. : Дело, 2001. – 408 с.
16. Coase R. The Nature of the Firm / Ronald Coase // *Economica*. – 1937. – Vol. 4. – No. 16. – pp. 386–405.
17. Commons John R. Institutional Economics / John R. Commons // *American Economic Review*. – 1931. – Vol. 21. – pp. 648–657.
18. Dopfer K. Toward a Theory of Economic Institutions: Synergy and Path Dependency / K. Dopfer // *Journal of Economic Issue*. – 1999. – Vol. 25. – № 2. – pp. 535–550.
19. Furubotn E. G. Institutions and Economic Theory: The Contribution of the New Institutional Economics (Economics, Cognition, and Society) / E. G. Furubotn, R. Richter. – MI : University of Michigan Press, 2005. – 672 p.
20. Hamilton D. Technology and Institutions Are Neither / D. Hamilton // *Journal of Economic Issues*. – 1986. – Vol. 20. – № 2. – pp. 525–532.
21. Hodgson Geoffrey M. What Are Institutions? [Online] / Geoffrey M. Hodgson // *Journal of Economic Issues*. – 2006. – vol. 40, №4. – P. 1–25. – Available from : <http://www.geoffrey-hodgson.info/user/image/whatareinstitutions.pdf>.

22. Hollingsworth J. Rogers Theme Section Doing institutional analysis: implications for the study of innovations / Rogers J. Hollingsworth // Review of International Political Economy. – 2000. – № 7. – pp. 595–644.
23. Klein Peter G. New Institutional Economics [Online] / Peter G. Klein // Encyclopedia of Law and Economics. – pp. 456–489. – Available from : <http://encyclo.findlaw.com/0530book.pdf>.
24. Loasby Brian J. Evolution and Institution: A Cognitive Perspective / Brian J. Loasby // Journal of Economics and Business. – 2002. – Vol. V, № 1. – pp. 27–45.
25. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institution for Collective Action / E. Ostrom. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 276 p.
26. Zuker Lenne G. Institutional Theories of Organization / Lenne G. Zuker // Ann. Rev. Social. – 1987. – № 13. – pp. 443–464.

References

1. Auzan, A.A. (2005), *Institutsionalnaia ekonomika* [Institutional Economics], Infra-M, Moscow, Russia, 415 p.
2. *Bolshoi tolkovyi slovar russkogo yazyka* (2000) [Big Dictionary of Russian Language], Norint, Petersburg, Russia, 1536 p.
3. Veblen, T. (1984), *Teoriia prazdnogo klassa* [The theory of leisure class], Translated by S. T. Sorokin, Progress, Moscow, Russia, 348 p.
4. *Velikii tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (2005), [Big Dictionary Large of Ukrainian Language], VTF "Perun", Kiev; Irpin, Ukraine, 1728 p.
5. Zotov, V.V., Presnyakov, V.F., and Rozental, V.O. (2001), "The institutional problems of realization of system functions of the economy", *Ekonomicheskaiia nauka sovremennoi Rossii*, no. 3, pp. 51–69.
6. Lvov, D.S. (2001), *Institutsionalnaia ekonomika* [Institutional Economics], Infra-M, Moscow, Russia, 318 p.
7. Inshakov, O.V., and Frolov, D.P. (2001), "Instituciia – ključ do rozuminnia ekonomichnyh institutiv", *Ekonomichna teoriia*, no. 1, pp. 52–62.
8. Kondakov, N.I. (1975), *Logicheskii slovar-spravochnik* [Logical Vocabulary-Directory], Nauka, Moscow, Russia, 720 p.
9. Nort, D. (1997), *Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki* [Institutions, Institutional Change and Economic Performance], Translated by A. N. Nesterenko, Nachala, Moscow, Russia, 180 p.
10. Nort, D. (2000), *Instytuty, institutsiina zmina, funktsionalna ekonomika* [Institutions, Institutional Change and Economic Performance], Translated by A. N. Nesterenko, Osnovy, Kiev, Ukraine, 198 p.
11. Oleynik, A. N. (2002), *Institutsionalnaia ekonomika* [Institutional Economics], Infra-M, Moscow, Russia, 416 p.
12. Pletenev, D.A. (2012), "The nature and evolution of views on the institution as a category of economic science", *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 10 (264), Iss. 38, pp. 5–13.
13. Serl, J. (2007), "What is the Institute?", *Voprosy ekonomiki*, no. 8, pp. 4–27.
14. Hodzhson, Dzh. (2003), *Ekonomicheskaiia teoriia i instituty: Manifest sovremennoi institucionalnoi ekonomicheskoi teorii* [Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics], Translated, Delo, Moscow, Russia.
15. Eggertsson, T. (2001), *Ekonomicheskoe povedenie i instituty* [Economic behavior and Institutes], Delo, Moscow, Russia, 408 p.
16. Coase, R. (1937), "The Nature of the Firm", *Economica*, vol. 4, no. 16, pp. 386–405.
17. Commons, John R. (1931), "Institutional Economics", *American Economic Review*, vol. 21, pp. 648–657.
18. Dopfer, K. (1999), "Toward a Theory of Economic Institutions: Synergy and Path Dependency", *Journal of Economic Issue*, vol. 25, no. 2, pp. 535–550.
19. Furubotn, E.G., and Richter R. (2005), *Institutions and Economic Theory: The Contribution of the New Institutional Economics (Economics, Cognition, and Society)*, University of Michigan Press, MI, USA, 672 p.

20. Hamilton, D. (1986), "Technology and Institutions Are Neither", *Journal of Economic Issues*, vol. 20, no. 2, pp. 525–532.

21. Hodgson, Geoffrey M. (2006), "What Are Institutions?", *Journal of Economic Issues*, vol. 40, no. 4., pp. 1–25, available at: <http://geoffrey-hodgson.info/user/image/whatareinstitutions.pdf>.

22. Hollingsworth, J. Rogers (2000), "Theme Section Doing institutional analysis: implications for the study of innovations", *Review of International Political Economy*, no. 7, pp. 595–644.

23. Klein, Peter G. New Institutional Economics, *Encyclopedia of Law and Economics*, pp. 456–489, available at: <http://encyclo.findlaw.com/0530book.pdf>.

24. Loasby, Brian J. (2002), "Evolution and Institution: A Cognitive Perspective", *Journal of Economics and Business*, vol. V, no. 1. – pp. 27–45.

25. Ostrom, E. (1990), *Governing the Commons: The Evolution of Institution for Collective Action*, Cambridge University Press, Cambridge, 276 p.

26. Zuker, Lenne G. (1987), Institutional Theories of Organization, *Ann. Rev. Social*, no. 13, pp. 443–464.

Николюк О.М. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Мета. Систематизація положень інституціональної економіки та, на основі її результатів, визначення сутності центральних понять інституціоналізму.

Методика дослідження. У процесі вивчення теоретичних засад інституціональної економіки використано логіко-аналітичні методи наукових дослідження, зокрема прийоми аналогії та співставлення, індукції та дедукції, наукової абстракції – для теоретичного узагальнення, уточнення понятійного апарату інституціональної теорії. На основі застосування методу операціоналізації понять розроблено авторське трактування понять «індивід», «організація», «інституція».

Результати. Визначено, що основними поняттями інституціональної економіки є «індивід», «організація» та «інституція». В основі дефініцій понять інституціональної економіки лежить положення про те, що дії індивіду як суб'єкту господарювання є лише частково раціональними. Це пояснюється об'єктивною неможливістю отримати повну та точну інформацію про дії інших економічних агентів. Інституцію визначено як механізм зниження інформаційної невизначеності шляхом формування рутинізованих моделей поведінки економічних агентів. Процес зниження невизначеності та спричинених нею трансакційних витрат передбачає формування рутинізованих схем та моделей поведінки суб'єктів господарювання через створення інституцій. При цьому господарська діяльність у межах організації є більш адаптованою до практичної реалізації таких моделей поведінки, ніж дії окремих індивідів.

Наукова новизна. Удосконалено дефініції ключових понять інституціональної теорії, до яких віднесено поняття «індивід», «організація» та «інституція», які розглядаються у системному взаємозв'язку одне із одним. Визначено характер, природа та особливості взаємозв'язку між основними категоріями інституціоналізму.

Практична значущість. Отримані результати можуть слугувати теоретичною та методологічною основою досліджень будь-яких економічних об'єктів, процесів, явищ, та розглядатись як теоретико-методологічна база для розробки та обґрунтування практичних рекомендацій подолання будь-яких проблем економіки.

Ключові слова. Інституціональна економіка, індивід, організація, інституція, невизначеність, трансакційні витрати.

Nikolyuk O.M. INSTITUTIONAL ECONOMICS: KEY POINTS AND BASIC TERMS

Purpose. The investigation is aimed at systematizing the principles of institutional economics which will result in determining the essence of the basic concepts of institutionalism.

Methodology of research. The logic and analytical methods for scientific research, in particular methods of analogy and comparison, induction and deduction, scientific abstractions, were used for research the theoretical foundations of institutional (for theoretical generalization, clarifying the basic terms of institutional theory). The author developed the interpretation of concepts "an individual", "an organization", "an institution" on the basis of the method of operationalization of concepts.

Findings. It was determined that the basic concepts of institutional economics are “individual”, “organization” and “institution”. The definitions of the concepts of institutional economics are based on the principle that the activities of an individual as an economic entity is only partly rational. This can be accounted for by the objective impossibility of obtaining a complete and exact information concerning the activities of other economic agents. The process of lessening uncertainty and the related transaction costs envisages the creation of routinized scheme and models of behavior of economic entities by means of setting up institutions. Along with it, the economic activities within the limits of an organization are more adapted to the practical realization of such behavior models than to the activities of separate individuals. Institution is defined as a mechanism of lessening the information uncertainty through simulating routinized models of behavior of economic agents.

Originality. The definitions of the key concepts of institutional theory (in particular the concepts of “an individual”, “an organization” and “an institution”), which primarily are considered in the correlation with each other have been improved. The character, nature and characteristics of the correlation between these concepts of institutionalism have been identified.

Practical value. The research results may be used as the theoretical and methodological basis of any economic studies of objects, processes and phenomena and may be considered as the theoretical and methodological foundation for developing and justifying of practical recommendations for overcoming any economic problem.

Key words. Institutional economics, individual, organization, institution, uncertainty, transaction costs.

Николюк О. Н. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА: КЛЮЧЕВЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ И ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ

Цель. Систематизация положений институциональной экономики и, на основе ее результатов, определение сущности центральных понятий институционализма.

Методика исследования. В процессе изучения теоретических основ институциональной экономики использовано логико-аналитические методы научных исследования, в частности приемы аналогии и сопоставления, индукции и дедукции, научной абстракции – для теоретического обобщения, уточнения понятийного аппарата институциональной теории. На основе использования метода операционализации понятий разработана авторская трактовка понятий «индивид», «организация», «институция».

Результаты. Определено, что основными понятиями институциональной экономики являются «индивид», «организация» и «институция». В основе дефиниций понятий институциональной экономики лежит положение о том, что действия индивида как субъекта хозяйствования является частично рациональными. Это объясняется объективной невозможностью получить полную и точную информацию о действиях других экономических агентов. Процесс снижения неопределенности и вызванных ею трансакционных издержек предполагает формирование рутинизированных схем и моделей поведения субъектов хозяйствования через создание институций. При этом хозяйственная деятельность в пределах организаций более адаптирована к практической реализации таких моделей поведения, чем действия отдельных индивидов. Институция определена как механизм снижения информационной неопределенности путем формирования рутинизированных моделей поведения экономических агентов.

Научная новизна. Усовершенствованы дефиниции ключевых понятий институциональной теории, к которым отнесены понятия «индивид», «организация» и «организация», которые рассматриваются в системной взаимосвязи друг с другом. Определен характер, природа и особенности взаимосвязи между основными категориями институционализма.

Практическая значимость. Полученные результаты могут служить теоретической и методологической основой исследований любых экономических объектов, процессов, явлений и рассматриваться как теоретико-методологическая база для разработки и обоснования практических рекомендаций преодоления любых проблем экономики.

Ключевые слова. Институциональная экономика, индивид, организация, институция, неопределенность, трансакционные издержки.